

Allmän tävling om Veteranmonument på Djurgården

Juryns utlåtande

Koncept 120918/kn

Bakgrund

Regeringen har gett Försvarmakten i uppdrag att anlägga ett minnesmonument för veteraner framför Sjöhistoriska museet på Kungliga Djurgården. Projektet är ett led i regeringens beslut om att genomföra en samlad svensk veteransoldatpolitik.

Uppdraget sker i samverkan med andra berörda myndigheter och organisationer som Kungliga Hovstaterna/Kungliga Djurgårdens Förvaltning, Statens konstråd, Statens försvarshistoriska museer/Försvarets traditionsnämnd, Folke Bernadotteakademien, Polisen, Statens maritima museer/ Sjöhistoriska museet och veteranorganisationerna.

Svenska myndigheter sänder ut personal som deltar i internationella fredsinsatser i olika delar av världen. Insatserna leds av FN, EU, NATO-PFF eller andra internationella och regionala organisationer. Det övergripande målet med insatserna är att förhindra krig, hantera konflikter och lägga grunden till en fredlig utveckling i det drabbade landet eller området. Hemvändande personal från dessa insatser benämns ibland veteraner, ibland något annat, i Försvarmakten benämns de veteransoldater.

TÄVLINGEN

I mars 2012 inbjöd Statens konstråd i samarbete med Försvarmakten och Kungliga Djurgårdens Förvaltning till en allmän tävling för yrkesverksamma konstnärer.

Tävlingen syftar till att få in förslag till konstnärlig gestaltning av ett minnesmonument för veteraner och annan personal som tjänstgjort i internationella fredsinsatser. Minnesmonumentet ska uppföras på Kungliga Djurgården framför Sjöhistoriska museet. I tävlingen utses den konstnär som i samarbete med utsedd landskapsarkitekt ska realisera monumentet.

Tävlingen är en öppen projektävling enligt LOU, (Lagen om offentlig upphandling 2007: 1091), och programmet är upprättat i enlighet med "Regler för svenska tävlingar inom arkitekternas, ingenjörernas och konstnärernas verksamhetsfält" 1998.

Vid tävlingstidens slut hade 60 förslag på monument inkommit som samtliga godkändes av juryn,

Dessa tävlingsförslag har bedömts av en jury bestående av:

Anders Silwer, generallöjtnant, juryns ordförande och representant för Försvarmakten

Jonas Alberoth, tjänsteförordande generaldirektör Folke Bernadotteakademien

Gunnar Haeger, slottsfogde Kungliga Djurgårdens Förvaltning

Marianne Jonsson, projektledare Statens konstråd

Anders Jönsson, landskapsarkitekt LAR/MSA, utsedd av Kungliga Djurgårdens Förvaltning

Maria Lantz, rektor för Konstfack

Bo Wranker, ordförande för Sveriges Veteranförbund - Fredsbaskrarna

Tommy Hydfors, biträdande chef för Rikskriminalpolisen, adjungerades till juryn.

Arkitekt SAR/MSA **Katarina O Cofaigh**, var juryns sekreterare, Sveriges Arkitekter

Tävlingsuppgiften

Tävlingsuppgiften var att föreslå en utformning av ett minnesmonument, d.v.s. ett unikt skulpturalt objekt på en definierad plats inom tävlingsområdet.

Monumentet kommer att vara ett av de sätt som Sverige kommer att uppmärksamma och hedra veteraner på, och det ska förmedla denna känsla. Minnesmonumentet ska omfatta Sveriges alla veteraner som deltagit i fredsfrämjande insatser idag och i framtiden.

Minnesmonumentet ska ha en relation till den omgivande parken och platsen. Monumentet ska vara ett värdigt minnesmärke för dagens och morgondagens veteraner. Det ska fungera för officiella ceremonier samt för veteraners och anhörigas besök både inför och efter en insats. Vid större ceremonier, statsceremonier eller motsvarande, kommer grupper på upp till cirka 2 000 personer att delta, bland annat militär paradstyrka och musikkår samt veteraner med anhöriga.

Vid minnesmonumentet kommer kransnedläggningar att göras och människor kommer att lämna blommor, ljus eller annat. Minnesmonumentet ska ge möjlighet till en stunds avskildhet för anhörigas minnestunder men dess utformning ska inte associeras med en gravplats.

Juryen bedömde förslagen utifrån följande kriterier:

- Konstnärlig verkshöjd och hur väl monumentet uttrycker de intentioner som uttrycks programmet samt hur det relaterar till platsens förutsättningar.
- Funktion – hur väl monumentet tillgodoser de funktioner som beskrivs i programmet.
- Genomförbarhet med hänsyn till projektets förutsättningar, förvaltning, budget och tidsram.

JURYNS GENERELLA KOMMENTARER

Tävlingsområdet ligger på Ladugårdsgärdet som är en del av Kungliga nationalstadsparken. Platsen har en kulturhistoria men den används också flitigt som rekreationsområde. Platsen är naturskön med närhet till både öppna fält och kanalens vatten. Många människor passerar platsen dagligen och området framför Sjöhistoriska museet används också för stora publika evenemang.

Platsens natursköna kvaliteter ställer krav på monumentet varför relationen mellan monumentet och platsen är av stor betydelse. Platsen har en förankring i vardagen och det är många som besöker eller passerar den. Juryen har bemödat sig att leva sig in i konstnärens intentioner och i hur förslagen kommer att verka på platsen. Flera förslag har inte de platsspecifika egenskaper som efterfrågades i programmet och skulle kunna placeras nästan var som helst, medan andra troligen hade relaterat bättre till en mer urban plats till exempel ett torg.

Juryen menar att själva valet av plats ger en indikation om vad regeringen önskar att monumentet ska förmedla. Ett fokus på människans roll och arbete i de internationella fredsinsatserna snarare än själva insatsen i sig och att monumentet kan ha en plats i vardagslivet likväl som vid ceremonierna. Det finns några förslag som på ett mer känsligt och inklämmande sätt adderar till och förstärker platsens kvaliteter.

Själva symboliken i förslagen, dvs de tankar och associationer som monumentet väcker, har i många fall varit avgörande för juryns bedömning av om ett förslag över huvudtaget är möjligt eller inte. Vissa förslag förmedlar en relativt allmän symbolik och bygger möjligen mer på konstnärens egen uttrycksvilja. Andra förslag uttrycker krigets verktyg eller symboler snarare än fredens. Ytterligare några ger för stark association till gravmonument, vilken inte var intentionen. Mer inklämmande till uppgiften är de förslag som försöker uttrycka enighet mellan nationer, brobyggande och människans förmåga.

Juryns uppgift har varit grannlaga och den känner stor tacksamhet för det arbete som alla som har deltagit i tävlingen har lagt ned på sina förslag. Inget förslag har varit det andra likt och det har gett ett brett underlag för juryns bedömning och varje förslag har bidragit till juryns

diskussioner. Juryn är övertygad om att de till vinnare har utsett ett förslag som är unikt i sitt slag och som kommer att hedra veteraninsatser nu och i framtiden.

Juryns beslut

Juryn har enhälligt beslutat att utse förslaget:

- **Restare** till vinnare i tävlingen. En prissumma om 350 000 kr tilldelas vinnaren. Juryn rekommenderar att detta förslag utförs.
- **Minnet rör sig över tid** till tvåa i tävlingen. En prissumma om 75 000 kr tilldelas vinnaren.
- **Skuggan** till trea i tävlingen. En prissumma om 25 000 kr tilldelas vinnaren.

Samt att ge förslaget:

- **Mänskligheten stjärnor** ett hedersomnämmande.

Anders Silwer

Jonas Alberoth

Gunnar Haeger

Marianne Jonsson

Anders Jönsson

Maria Lantz

Bo Wranker

Första pris

Restare

Förslagsställare: Monika Larsen Dennis

På ett självklart sätt tar detta minnesmärke plats och bestämmer det rum som träden bildar. Monumentet är lika vackert som platsen – detaljrikt och ändå helt – och det finns ett konstnärligt uttryck där idé och form samspelar. Mångfalden är en styrka i förslaget och det kan uttrycka de universella värden som ligger till grund för det internationella fredsarbetet och individernas arbete.

Förslaget är en helhetsgestaltning som är mycket väl inplacerat och avstämt med platsen. Plattan definierar platsen för skulpturen och de befintliga träden används för att bilda en större rumslighet som omsluter monumentet. Med årstidernas växlingar kommer platsen och monumentet att förändras och få liv, av ljusets skiftningar, när hösten löv lägger sig på ytan, i snö och i trädens skuggspel. Monumentet fyller sin funktion både för de besökare som bara passerar förbi, men också för de som vill uppsöka platsen av speciella skäl. Vid ceremonier kommer monumentet på ett självklart sätt bli den centrala punkten kring vilken människor samlas. Monumentet uttrycker både intimitet och storslagenhet.

Restare inspirerar till många tankar, konstnären själv anger några, juryn ser dem och andra utifrån de individuella erfarenheter var och en har. Detta gör monumentet levande och ger en viktig fingervisning om att det kommer att fungera för olika situationer och att det kan fånga upp det personliga och individuella i mötet med både anhöriga och övriga besökare.

Den vackra skulpturen i marmor fungerar mycket väl tillsammans med terrazzoplattan med dess infällda mönster av rostfritt stål. Den skulpturala gestaltningen har en poetisk form i sitt utförande, de formade urskålningarna i marmorskulpturen har en mänsklig skala.

Mandalan, som utgör mönstret på bottenplattan, är fantasieggande form med många bottnar, till exempel möten mellan kulturer och cirklar som sluts. Juryn ser möjligheten att mandalan kan öppnas upp aning för att på så sätt bli mer unik för detta verk.

Det är lätt att se utvecklingsmöjligheter och potential i förslaget. Skulpturens storlek kan prövas för att nå den optimala. Texterna som ska finnas på bänkarna kommer att diskuteras och utvecklas. Men sammantaget är detta ett monument som på ett övertygande sätt svarar mot själva uppdragets kärna.

Andra pris

Minnet rör sig över tiden

Förslagsställare: Petra Gipp och Kim Hedås

Minnet över tiden tar hela landskapet i anspråk samtidigt som det har ett lågmält uttryck. På ett mångfacetteras sätt arbetar konstnären också bland annat med musik och digitala verktyg för att ge projektet djup och flera tolkningsmöjligheter.

Sekvenserna, rörelsen och hur monumentet tar platsen i anspråk är intressant. Det finns en framåtsyftande rörelse upp genom monumentet som svarar mot det efterfrågade funktionen vilket kan fungera både för ceremonier och enskilda besök. Men sett från en annan utgångspunkt kan den föreslagna gestaltningen uppfattas som en mur eller ett hinder.

Det slutna rummet och skärmarna är tydliga och kan fungera som ett stöd både vid ceremonier och vid enskilda besök men i en vardaglig situation finns det risk att det kan inbjuda till att bli ett klotterplank eller utsättas för annan skadegörelse. Det finns risk förslaget vackra ansats kommer att förfaras i en utförandefas och under användning.

Tredje pris

Skuggan

Förslagsställare: Sari Maarit Cedergren

Skuggan har en mycket mänsklig dimension och skala.

Detta förslag har en odiskutabel konstnärlig höjd. Det är uttrycksfullt med händerna som rör vid varandra, vilket är mänskligt och rent fysiskt taktilt. Konstnärens intention att det är människor som sträcker ut sina händer för att hjälpa varandra kan dock ställas mot associationer till en bild av desperationen hos människor som stängts inne, vilket inte är avsikten.

Hedersomnämning

Mänsklighetens stjärnor

Förslagsställare: Mattias och Linda Baudin

Juryn vill lyfta den intention som konstnären beskriver rörande betydelsen och upplevelsen av de osjälviska handlingar för mänskligheten som individer gör för alla oss andra i sitt förslag. Detta hedrar veteranernas insatser. Förslaget har dock bedömts som mycket svårt att realisera.

FÖRSLAGSSTÄLLARE

Brobyggarna

Ulf Axén

Bröstvärn

Stefan Aurelius och Jeanette Path

Circulus

Charlotte Öberg Bakos

Dagar

Fredrik Norén

Det som förenar oss

Jukka Värelä

En tid att riva sönder, en tid att sy ihop

Stefania Sir

En värld är varje människa

Katarina Mark

Ett (in)formellt monument

Katarina Lundberg och Fredric Benesch

Fenix

Inger Sannes

Flaskskepp

Charlotte Sachs

Fredsvingar

Jim Johnsson

För en öppen värld

Jim Johnsson

För öppenhet och eftertanke

Caroline Liljeblad

Gemenskap

Einar Larson

Genom murar

David Molander

Gjusblått

Ulf Axén

Globen

Ivar Sviestins

Grindar

Santiago Cifuentes Barrio, José Blázquez, Pelayo Garcá Costales och Juan Manuel Palacios Galán

Hemkomst

Birgitta Muhr

Infinit

Roland Ingemarsson

Kamouflage

Björn Jäderås

Kärraborg

Per Fernhagen

Labyrintens svar

Andreas Gediin

Les Hommes
Set Söderholm

Livslinjer
Liviu Teodorescu

Ljusets kraft
Birgitta Samuelsson

Längs radien
Lisa Gerdin

Länk
Jim Axén

Cirkeln – en symbol för fred och liv
Pia Hedström

Med gemensam kraft för fred och demokrati
Hans Åke Holmström

Memoriae
Hans Fredholm

Minnesmasterna
Katarina Löfström

Minnesvärda människor
Louise Lindström

Minnet rör sig över tid
Petra Gipp och Kim Hedås

Monere
Kalle Hjalmarson och Ethem Erdogan

Mänsklighetens stjärnor
Mattias och Linda Baudin

Origo
Claes Hake

Pax
Henrik Brandt

Pax Perpetuam
Orestes Grediaga

Peace
Roland Anderson

Pelarsal
Eva Rosengren

Pendang
Karin Lind och Nadja Svensson

Reflektion

Milo Lavén

Restare

Monika Larsen Dennis

Samarbetets kontinent Glömskans hav

Jenny Berntsson och Felice Hapetzeder

Skuggan

Sari Maarit Cedergren

Skuldra vid skuldra

Ulf Rollof

Solskiva

Anders Kappel

Spegling av himmel och jord

Tomas Lundberg

Såsom i himmelen...

Gunilla Bandolin

Tax och lejon

Emma Kronvall

Tusen tack

Monika Gora

V - som i Veteraner

Jim Johnsson

Veteranens rum

Stina Ekman

Veteraner i Världen

Jim Johnsson

Veteranernas krona

Bo Samuelsson

Vetus

Patrik Gustavsson

Vintervatten - Winter Water

Katarina Norling

Våg

Helén Partos

Vänteläge

Mattias Åkeson